

دانشگاه لرستان

Issn online: 2980-8944
New researches in Islamic humanities studies
<http://www.api.lu.ac.ir>

An analysis on the development management of rural communities based on the theory of transfer of simple technologies (case study: Kermanshah city)

Horie Moradi¹, Morteza Esmail Nejad²

1* Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, [Iran: .Moradi.ho@lu.ac.ir](mailto:Moradi.ho@lu.ac.ir)

2 Associate Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Birjand University, Birjand, Iran: Esmaelnejad.m@birjand.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received
June 11, 2022
Accepted
September 28, 2022

Keywords:
*Simple technologies,
development
management, rural
areas, Kermanshah.*

ABSTRACT

This research is descriptive-analytical and applied. The statistical population of the research consisted of 34 producers, local productions that had a special history (most of their activities were related to handicrafts and carpet weaving) in the city and were managed as a family (according to the craft model), from among 44 villages. Entrepreneurs of Kermanshah city were selected by full number method. Field methods and a questionnaire were used to collect data, the reliability of which was calculated using Cronbach's alpha test for the development variable of rural communities as 0.72, which indicated the appropriateness of the research tool. Craft contingency model was used to organize and extract the variables in the conceptual model, and statistical methods (correlation, regression and path analysis) were used to analyze the data to explain the causal effects of rural community development management on technology levels and market size. The results showed that there is a strong correlation between the variables (process, performance, culture, environmental requirements and structure) at the level of 1% error and 99% confidence. These variables explain a total of 98% of the changes in the development variable of rural communities.

دانشگاه لرستان

شاپای الکترونیکی: ۸۹۴۴-۲۹۸۰

پژوهش های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی

<http://www.api.lu.ac.ir>

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر مدیریت توسعه جوامع روستایی بر مبنای نظریه انتقال تکنولوژی های ساده (مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه)

حوریه مرادی^۱، مرتضی اسماعیل نژاد^۲

^۱ استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران. Moradi.ho@lu.ac.ir

^۲ دانشیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. Esmaelnejad.m@birjand.ac.ir

اطلاعات مقاله

دریافت مقاله:

۱۴۰۱/۰۲/۰۲

پذیرش نهایی:

۱۴۰۱/۰۶/۰۹

واژگان کلیدی:

تکنولوژی های ساده،

مدیریت توسعه، نواحی

روستایی، کرمانشاه.

چکیده

ن پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی و از نوع کاربردی است. جامعه آماری پژوهش را ۳۴ تولید ه، تولیدات محلی که دارای سابق خاص (عمده فعالیت آنها مربوط به صنایع دستی و قالی بافی) در استان بودند و به صورت خانوادگی اداره می شدند (با توجه به الگوی کرافت)، از بین ۴۴ روستای نرین شهرستان کرمانشاه به روش تمام شماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده ها از روش های نی و پرسشنامه ای استفاده شد که پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برای متغیر توسعه روستایی، ۰/۷۲ محاسبه شد که بیانگر مناسب بودن ابزار پژوهش بود. برای سازمان دهی و تراخ متغیرها در مدل مفهومی از الگوی اقتضایی کرافت استفاده شد و برای تجزیه و تحلیل داده ها از های آماری (همبستگی، رگرسیون و تحلیل مسیر) برای تبیین علی اثرات مدیریت توسعه جوامع تایی بر سطوح تکنولوژی و وسعت بازار استفاده شد. نتایج نشان داد، همبستگی قوی بین متغیرهای ند، عملکرد، فرهنگ، مقتضیان محیطی و ساختار) در سطح یک درصد خطا و ۹۹ درصد اطمینان د دارد. این متغیرها در مجموع ۹۸ درصد از تغییرات متغیر توسعه جوامع روستایی را تبیین می کنند.

۱- مقدمه

یکی از مهمترین عملکردهای توسعه روستایی توسعه صنایع دستی، سنتی و کوچک است که انتقال تکنولوژی های ساده و مناسب توسعه پایدار جوامع کشاورزی و روستایی را در کشورهای در حال توسعه رهنمون می سازد (گل محمدی، ۱۳۸۹: ۷۳). آنچه در این میان این مسیر پیچیده را تسهیل می سازد توجه به مقوله ها و مضامینی است که بر مشارکت روستائیان استوار بوده و مدیریت به صورت متمرکز و دولتی، با توجه به پراکنش گسترده و تفاوت های جغرافیایی مختلف و فاحش در ایران دارای توجیه نبوده و از گذشته تاکنون موفقیتی نداشته است (استعلاجی، ۱۳۹۰: ۱۵)؛ به عبارتی، مدیریت مهم ترین عامل در حیات، رشد و بالندگی یا مرگ یک جامعه است و روند حرکت از وضع موجود به سوی وضع مطلوب را کنترل می کند. روستاها به منزله مکان هایی خاص با شیوه زندگی و فعالیت هایی متفاوت نسبت به شهرها نیازمند الگوی مدیریتی مجزا و منطبق با شرایط اقتصادی، اجتماعی و بوم شناختی حاکم بر روستا هستند (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶).

جهان سوم نه تنها گرفتار کمبود اشتغال و سرمایه گذاری و عمومیت بیکاری است، بلکه با کمبود تکنولوژی، پایین بودن سطح آموزش و مهارت، افزایش بی رویه جمعیت و مهاجرت روستائیان به شهر نیز دست به گریبان است و هیچ یک از این مسائل نوید دورنمایی مثبت و خوش بینانه ای برای ورود به عصر فرا صنعتی نمی دهند (توسلی، ۱۳۷۵: ۸۰). شوماخر در کتاب معروف کوچک زیباست به انبوه بیکاران و مهاجرت توده وار اشاره می کند و حاصل این تحرک جمعیت را فراگرد مسموم سازی متقابل می داند (شوماخر، ۱۳۷۲: ۱۳۳). این در حالی است که در عصر پسامدرن بر نقش صنایع کوچک روستایی در تأمین اشتغال مولد و کسب امکانات تازه به عنوان در پیچه ای تحول ساز در جوامع محلی تأکید می گردد (لیدهولم و کانتا، ۱۳۷۰ به نقل از گل محمدی، ۱۳۸۹: ۷۵).

محیط کاری حاکم بر فضاها و روستایی، متشکل از عوامل و گروه هایی است که به طور مستقیم بر عملیات اصلی اقتصادی روستا تأثیر می گذارند و نیز از آن تأثیر می پذیرند. برخی از آنها عبارتند از سهام داران، دولت ها، تأمین کنندگان، تشکل های محلی، رقبا، مشتریان، طلبکاران، اتحادیه های کارگری، گروه های ویژه و انجمن های تجاری. محیط اجتماعی نیز، شامل نیروهای کلی تری می شود، آن سری از عوامل که مستقیماً بر فعالیت های کوتاه مدت سازمان تأثیر نمی گذارند اما می توانند در اغلب موارد بر تصمیم گیری های بلند مدت اثر بگذارند. و عمدتاً شامل، نیروهای اقتصادی، نیروهای اجتماعی، نیروهای سیاسی / قانونی و نیروهای فناوری هستند. محیط درونی یک بنگاه اقتصادی روستایی، متشکل از متغیرهایی است که (نقاط قوت و ضعف) در خود نظام روستایی وجود دارد و معمولاً تحت کنترل کوتاه مدت کارآفرینان نیستند. این متغیرها، محیطی که کار در آن انجام می شود را شکل می دهند و عبارتند از ساختار فضایی روستا، فرهنگ و منابع مالی روستا (کوراکو و حاجتس، ۱۳۸۷: ۲۴۲ - ۲۴۰).

نگاهی به سیر تاریخی مدیریت این نکته را آشکار می سازد که شکست دولت و بازار در عرصه مدیریت در دو قرن اخیر به علت ناکارآمدی دولت و بازار بوده است. اما در دهه های اخیر، از یک سو، مدیران و برنامه ریزان روستایی بدین نتیجه رسیده اند که بدون مشارکت مردم محلی، در کنار دولت و بازار دستیابی به توسعه پایدار غیرممکن است، و از سوی دیگر، تغییر در شیوه مدیریتی مستلزم نگاهی نو به نقش نهادهای مؤثر در روستاست. در نتیجه، به دلیل پویایی جامعه روستایی، هیچ نسخه از پیش تجویز شده ای بدون مشارکت مستقیم مردم، دولت و بازار در فرآیند سیاست گذاری، برنامه ریزی و مدیریت پاسخگوی کاستی ها

نیست. فرآیند مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی نیازمند دستیابی به یک نقطه تعادل میان قدرت‌های مؤثر در آن است که از آن با عنوان مدیریت مشارکتی یاد می‌شود (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶).

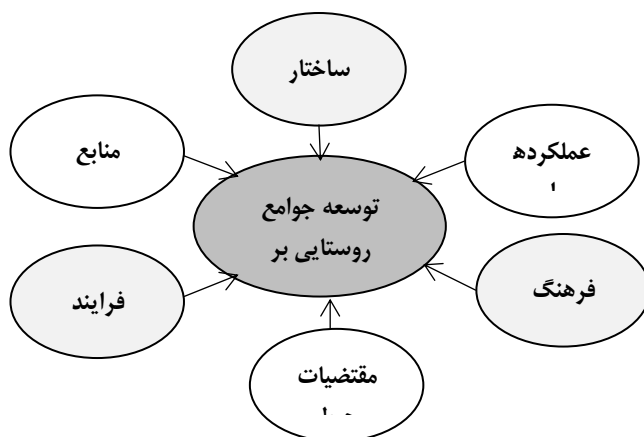
بنابراین، انجام وظایف بسیار پیچیده برای توسعه روستایی و تکنولوژی‌های مناسب نیاز شدید به یک مدل اقتضایی مطلوب را در مدیریت توسعه جوامع روستایی می‌طلبد (محمدزاده، ۱۳۷۱: ۵). الگوی کرافت (سنتی - دستی) (شکل ۱) فرم فراگیر سازمانی بسیاری از کشورهای جهان سوم را تشکیل می‌دهد، این الگو یکی از مدل‌هایی است که برای آن دسته از تولیدات روستایی که نیازمند تکنولوژی ابتدایی و ساده و در مقیاس کم تولید می‌گردد بسیار مناسب است. اگر بازار محدود باشد و ابزار مورد استفاده بسیار ساده باشد، در آن صورت، تولید را افراد ماهر با وابستگی خود بصورت کسب و کارهای خانوادگی انجام می‌دهند و از کارمندان استخدامی معمول در صنایع استفاده نمی‌شود. این مدل برای تولیدات و بازارهای محلی که از سابقه‌های خاص برخوردار است مانند قالی بافی و صنایع دستی بسیار مناسب است. ابعاد تعیین‌کننده این مدل همان کم بودن تولید و ظرفیت کاری و نیاز به داشتن هنر خاص انجام کار است و به صاحبان کسب و کار اختیار لازم را در زمینه انجام کارشان می‌دهد. صاحبان کسب و کار در این مدل از قدرت زیادی در تصمیمات استراتژیک برخوردار هستند، کوچک بودن اندازه کسب و کار (کم بودن تعداد شاغلین در این کارگاه‌ها) و حساسیت کیفیت کاری در این مدل حرفه‌ای موجب می‌گردد تا مشکل انگیزشی حداقل، و نیاز به کنترل بسیار کم باشد. چنین کسب و کارهایی غالباً با ضعف مدیریت نیز از پای درآمده، سرانجام اگر در بخش خصوصی باشند از میان می‌روند و اگر در بخش دولتی باشند به صورت غیر مؤثر و بدون کارایی به حیات خود ادامه می‌دهند. در عین حال، اگر تعداد زیادی از این کسب و کارها وجود داشته باشند عدم کارایی اندکی از آنان مشکل زیادی را در کل ایجاد نمی‌کند مانند مزارع خانودگی و کسب و کارهای کوچک و متوسط روستایی (محمدزاده، ۱۳۸۲: ۸۳-۸۰).

شهرستان کرمانشاه، با مرکزیت شهر کرمانشاه، یکی از کانون‌های پرجمعیت واقع در غرب ایران است، که به لحاظ داشتن ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های طبیعی، فرهنگی و موقعیت استراتژیک در منطقه غرب کشور، از توان و قابلیت بالایی در ایجاد فضاهای مناسب برای کسب و کارهای خرد و متوسط به ویژه، در نواحی روستایی برخوردار است (فال‌سلیمان و همکاران، ۱۳۹۳: ۳). در نقاط روستایی این استان، فعالیت اقتصادی ۵۸ درصد از ساکنین روستاها کشاورزی است، ۲۶ درصد در بخش خدمات و ۱۵ درصد در بخش صنعت مشغول به فعالیت هستند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). جمعیت کل استان ۱۹۴۵۲۲۷ نفر است که از این تعداد فقط ۵۸۶۶۲۱ نفر ساکن در نقاط روستایی هستند و ۱۳۵۵۰۹۴ نفر ساکن در نقاط شهری هستند؛ به عبارتی، فقط یک چهارم جمعیت کل استان در نقاط روستایی زندگی می‌کنند و پدیده مهاجرت به شهرها به علت مشکلات اقتصادی، در نواحی روستایی این استان، بسیار به چشم می‌خورد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). بدین‌سان، نیاز روز افزون به اشتغال، افزایش راه‌های کسب و کار و رشد درآمد در این ناحیه اهمیت و ضرورتی اساسی دارد (مرادی، ۱۳۹۵).

از سوی دیگر اطلاعات جمع‌آوری شده از سازمان جهاد کشاورزی شهرستان کرمانشاه، نشان می‌دهد که در دهه‌های اخیر سیاست‌های دولت و برنامه‌های وزارت جهاد کشاورزی برای حل مشکلات اقتصادی موجود در روستاها، بر مبنای ایجاد و گسترش فعالیت‌های اقتصادی متنوع در نواحی روستایی در بخش‌های مختلف اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) بوده است؛ این تصمیمات و سیاست‌گذاری‌ها اغلب در قالب تشکیل خوشه‌های اقتصادی در مناطق مختلف روستایی شهرستان، تشکیل نهادهای مالی غیررسمی، از جمله، صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی، حمایت از کارآفرینانی که در زمینه راه‌اندازی سایت‌های تولید کود

ارگانیک، کشت زعفران و همچنین فرآوری محصولات کشاورزی و دامداری و غیره نیز فعالیت می کنند، نمود پیدا کرده است. اما، طبق اظهار کارشناسان جهاد کشاورزی این شهرستان طی هشت سال اخیر، این سیاست گذاری های دولتی در نواحی روستایی با شکست مواجه شده است و اکثر فعالیت های اقتصادی و خوشه های کسب و کارهای سنتی در نقاط مختلف این شهرستان با مشکلات عدیده ای روبرو بوده اند؛ به طوری که بسیاری از نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه به علت کمبود سرمایه و امکانات با کاهش فعالیت و یا با مشکل از بین رفتن فعالیت های اقتصادی کسب و کارهای سنتی مبتنی بر صنایع دستی و سنتی مواجه هستند که در نتیجه بر افزایش مشکلات و یا توسعه نیافتگی در روستاها دامن زده است و طبق آمار سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵ - ۱۳۹۰، رشد جمعیت آهسته روستایی، نرخ فقر بالاتر و افزایش شکاف درآمد سرانه بین مناطق شهری و روستایی این ناحیه را باعث گردیده است.

از طرفی، رشد و گسترش کسب و کارهای خانوادگی در این شهرستان، که اکثرا تحت حمایت دولت قرار دارند در برخی از روستاهایی این ناحیه، منجر به تحولاتی در رشد اشتغال، جمعیت، ورود تکنولوژی به منطقه و ایجاد یک شبکه منطقه ای برای بازار هدف برخی از محصولات شده است. بنابراین می توان اذعان نمود که توسعه روستایی این شهرستان، به عنوان زیربنای رشد و توسعه کل استان می تواند واجد نقش و تأثیر محوری در توسعه اقتصاد محلی و ملی باشد و توجه به الگوی مدیریتی توسعه در جوامع روستایی این شهرستان مبتنی بر توجه به کسب و کارهای سنتی و صنایع دستی می تواند شرایط مطلوبی را برای توسعه فعالیت های اقتصادی روستاها که دربردارنده تکنولوژی های ساده و منحصر بفرد هستند و از نظر وسعت و حجم مشتری، بازارهای کوچک محلی و ملی را به خود اختصاص می دهند. از این رو، این پژوهش با هدف بررسی چگونگی مدیریت توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی اقتضایی کرافت به دنبال پاسخگویی به این سوال اساسی است که "الگوی اقتضایی سنتی - دستی (کرافت) چگونه می تواند در جوامع روستایی منجر به توسعه گردد؟ و متغیرهای اثرگذار بر آن کدامند؟". جدول (۱) خلاصه برخی از نتایج تحقیقات مرتبط با توسعه پایدار روستایی ایران را نشان می دهد. با توجه به مطالب ارائه شده می توان چارچوب مفهومی زیر را برای این پژوهش ترسیم نمود (شکل ۱).

شکل ۱- چارچوب مفهومی توسعه جوامع روستایی مبتنی بر الگوی کرافت،
(منبع: نگارنده، ۱۴۰۰؛ یا قتباس از محمدزاده، ۱۳۸۲)

ادامه جدول ۱ - خلاصه برخی از نتایج تحقیقات مرتبط با توسعه پایدار روستایی

ردیف	عنوان تحقیق	محقق	خلاصه نتایج تحقیق
۱	اثرات اقتصادی - اجتماعی صنایع روستایی (صنایع دستی و مشاغل خانگی) بر توسعه روستایی مورد: روستاهای شهرستان سنندج	بهرامی (۱۳۹۹)	یافته‌ها نشان داد بین توسعه صنایع روستایی و توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی خانوارهای روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد. به طوری که توسعه صنایع روستایی موجب افزایش سطح درآمد، اشتغال‌زایی و کاهش سطح بیکاری در روستاهای مورد نظر شده است. بیشترین تاثیر توسعه صنایع روستایی مربوط به شاخص اقتصادی (عملکرد) در شاخص اجتماعی ضریب تاثیر زیاد (فرهنگ) برابر با ۴۵/۱۲ درصد بوده است.
۲	امکانسنجی توسعه پایدار روستایی از طریق توسعه صنایع خلاق، نمونه موردی: صنایع دستی روستاهای منتخب استان اصفهان	ابریشمی و همکاران (۱۳۹۸)	از پنجاه روستای مورد مطالعه، هفت روستا از طریق توسعه صنایع دستی امکان دستیابی به توسعه پایدار روستایی را نداشتند؛ همچنین، یک روستا دارای شاخص توسعه پایدار روستایی صفر بود. از این‌رو، پیشنهاد شد که هر روستای دارای امتیاز بیشتر به عنوان مکان کارگاه مرکزی برای تولید، تأمین مواد اولیه، کنترل کیفیت، آموزش و نظارت بر صنایع دستی معرفی شود.
۳	ارزیابی نقش زنان در صنایع دستی و ارتقاء توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: جواد آباد ورامین)	فلاح تبار (۱۳۹۷)	نقش زنان روستایی در ارتقاء توسعه پایدار روستایی با بهره‌گیری هرچه بیشتر از صنایع دستی، بسیار ارزنده و تاثیرگذار است و صنایع دستی دهستان مذکور نیز نقش حائز اهمیتی در اقتصاد شهرستان ورامین دارد.
۴	توسعه صنعت گردشگری از طریق برندسازی صنایع دستی (مورد مطالعه: صنایع دستی استان اصفهان)	موسوی و همکاران (۱۳۹۷)	نتایج مرحله اول شناسایی دو عامل کیفیت و قیمت به عنوان ویژگی‌های تعیین کننده خرید صنایع دستی و تعیین صنایع قلمزنی، فرش، ملبله‌دوزی و خاتم‌سازی، بعنوان صنایع دستی برجسته اصفهان در مقایسه با رقبای دیگر بود. در مرحله دوم نشان و لوگوی مناسب شناسایی گردید. در مراحل بعد مشخص شد معیارهای مشتری و فرآیندهای داخلی در سطح مطلوب و معیارهای رشد و مالی در سطح نامطلوب بوده و در نهایت راهبردهای ارتقا برند ارایه شد.
۵	اولویت‌بندی و اثربخشی صنایع دستی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری غیرجبرانی (لکسیکوگراف) مطالعه موردی: دهستان عشرستاق شهرستان بهشهر	نقوی و همکاران (۱۳۹۶)	نتایج نشان می‌دهد که کلیه شاخص‌ها بالاتر از حد متوسط بوده و این تغییرات به لحاظ آماری معنادار برآورد شده و همچنین با توجه به نتایج بدست آمده از روش لکسیکوگراف (ترتیبی) روستاهای، بخکش، جوربند و منکازین بیشترین تاثیر را از صنایع دستی و خرد بر خوردار شده‌اند.
۶	توسعه صنایع دستی و فناوری متوسط با هدف گسترش توریسم و اشتغال پایدار روستایی	گل محمدی (۱۳۸۹)	بررسی و شناخت مهم ترین عملکرد توسعه روستایی می پردازیم که شامل توسعه گردشگری و گسترش صنایع دستی و کوچک و انتقال تکنولوژی‌های مناسب در جوامع کشاورزی و روستایی هستند.
۷	صنایع دستی روستایی (قالیبافی) در حاشیه غربی دشت کویر	مهدوی حاجیلویی و قدیری معصوم (۱۳۸۴)	کاشان یکی از شهرهای مذکور می‌باشد. در این شکی نیست که قالیبافی یک پدیده جدیدی در کاشان نیست، ادواردز در کتاب خود تحت عنوان «قالی ایران» اشاره می‌کند که در اواسط قرن شانزدهم میلادی یک قالی در کاشان بافته شده که اکنون در موزه صنعت و هنر اتریش در وین نگهداری می‌شود. قالیبافی در ناحیه مورد مطالعه (روستاهای شرقی کاشان) در ۳۰ سال گذشته توسعه بیشتری یافته، و قالیهایی بافته شده در ناحیه از

کیفیت و مرغوبیت خاصی برخوردار است. مسأله فرهنگ اساسی‌ترین عامل در توسعه این هنر در منطقه است.			
نتایج نشان می‌دهد که توان اشتغال‌زایی صنایع دستی بسیار بالاست، مهمترین مشکلاتی که سبب ایجاد رکود در کارآیی صنایع دستی در این نواحی شده است، عبارتند از کمبود سرمایه، ضعف بازار و بازاریابی برای تولید صنایع دستی، ضعف مهارت و آموزش شاغلان در صنایع دستی و مشکلات مربوط به محیط کار از نظر فنی و بهداشتی.	مطیعی - لنگروی (۱۳۸۰)	عوامل رکود صنایع دستی در نواحی روستایی شهرستان مشهد	۸
با بررسی ویژگیهای طبیعی، انسانی و اقتصادی دهستان، توان تولید در هر بخش مشخص و سپس با محاسبه سهم درآمدی هر کدام جایگاه اقتصادیشان در دهستان تبیین گردیده است. در ادامه با بررسی مباحث توسعه و نقش صنایع دستی در توسعه روستایی، اهمیت فرهنگ و ساختار روستا را تبیین می‌کند.	شاطری (۱۳۷۶)	نقش صنایع دستی در توسعه روستایی (نمونه موردی: دهستان قهستان)	۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

۲. داده‌ها و روش کار

این پژوهش، به لحاظ هدف از نوع کاربردی است و به لحاظ گردآوری داده‌ها به روش توصیفی - پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را ۳۴ تولیدکننده، تولیدات محلی که دارای سابق خاص (عمده فعالیت آنها مربوط به صنایع دستی و قالی‌بافی) در شهرستان بودند و به صورت خانوادگی اداره می‌شدند (با توجه به الگوی کرافت)، از بین ۴۴ روستای کارآفرین شهرستان کرمانشاه به روش تمام شماری از بین روستاهای (چقاقاسم، شاهینی، سراب کریان، سرفروز آباد، چقاگینو، ریزوند، چقانرگس، هفت آشیان، چقاگنوج) انتخاب شدند. برای سازمان‌دهی و استخراج متغیرها در مدل مفهومی از الگوی اقتضایی کرافت استفاده شد. وسیله و ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه‌ای بود که اعتبار (روایی) محتوایی و ظاهری آن با استفاده از نظرات اساتید و متخصصان تأیید گردید. اعتماد (پایایی) آن نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برای متغیر وابسته (۰/۷۲) محاسبه شد که بیانگر مناسب بودن ابزار پژوهش بود. برای سنجش توسعه جوامع روستایی براساس الگوی کرافت از ۶ مولفه با ۴ متغیر در قالب ۵۲ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شد که به هر یک از گویه‌ها ارزش‌های صفر تا پنج داده شد (جدول ۲ و ۳). برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS₂₀ و روش‌های آماری (همبستگی، رگرسیون و تحلیل مسیر) برای تبیین علی اثرات مدیریت توسعه جوامع روستایی بر سطوح تکنولوژی و وسعت بازار استفاده شد. برای ترسیم نقشه‌ها نیز از نرم‌افزار ArcGIS استفاده گردید

جدول ۲. متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق.

متغیر وابسته	مقیاس‌های متغیر	تعداد متغیرها	تعداد گویه‌ها
توسعه جوامع روستایی براساس الگوی کرافت	متغیر عملکرد	۴	۱۸
	متغیر ساختار	۴	۹
	متغیر منابع	۴	۹
	متغیر مقتضیات محیطی	۴	۵
	متغیر فرهنگ	۳	۷
	متغیر فرایند	۴	۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

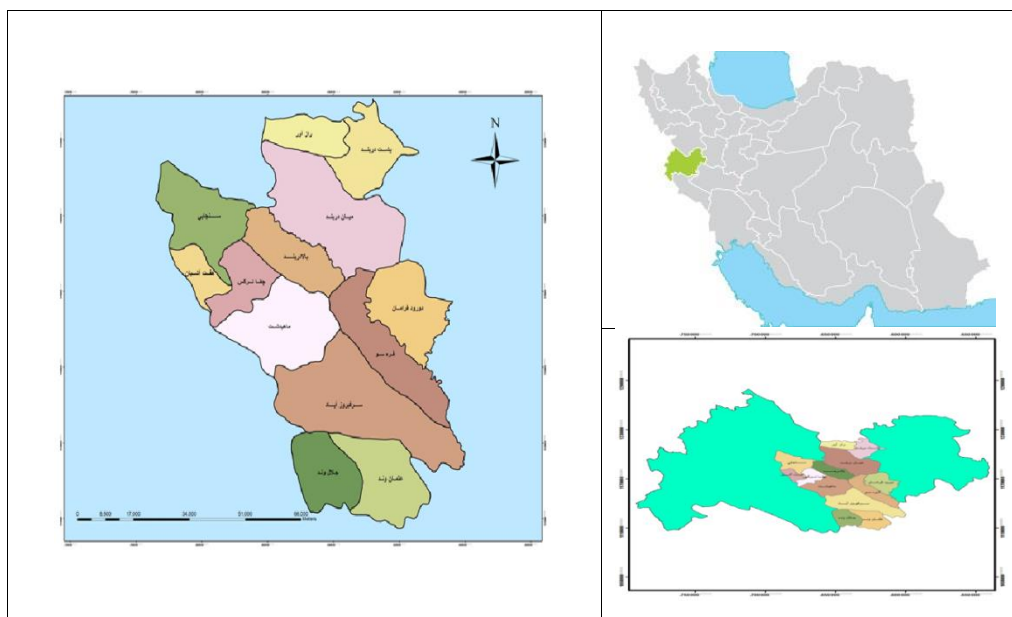
جدول ۳. مولفه‌ها و متغیرهای مؤثر در توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی اقتضایی کرافت

ویژگی‌های الگوی کرافت	
عملکرد	ساختار
۱- تولیدات با نیازها و سلیقه محلی تطبیق داده شود	۵- صنایع دستی - نیمه حرفه‌ای
۲- کیفیت و کمیت را ترکیب کند	۶- متمرکز و توأم با تقویض اختیار شغلی
۳- عوامل تولید با سهولت ایجاد می‌شود	۷- اجزاء و واحدهای اداری کوچک روستا (کسب و کارهای خرد، کوچک و متوسط)
۴- وسعت بازار کوچک (محلی و منطقه‌ای)	۸- رسمیت پایین
منابع	مقتضیات محیطی
۹- صنایع دستی - صنعتکاران	۱۳- تقاضای ملایم محلی
۱۰- تکنولوژی ساده	۱۴- استاندارد شدن بخشی از خدمات
۱۱- سرمایه خانوادگی	۱۵- عدم وجود مقیاس اقتصادی
۱۲- اندازه کوچک	۱۶- تکنولوژی ساده
فرهنگ	فرایند
۱۷- عدم وجود استراتژی برای توسعه و رشد	۲۰- گردهمایی اندک
۱۸- فرد گرایی ارزش است	۲۱- نبود انجمن‌های تخصصی
۱۹- حاکمیت مؤسس	۲۲- ارتباطات بالا به پایین و پایین به بالا
	۲۳- ترکیب از کنترل رسمی و غیر رسمی

(منبع: محمدزاده، ۱۳۸۲: ۸۱)

محدوده جغرافیایی مورد مطالعه

شهر کرمانشاه واقع در شرق استان و ارتفاع شهر از سطح دریا ۱۳۲۲ متر است (طرح مهندسی مشاور، ۱۳۹۵: ۵) شکل (۳). در شمال شهر کرمانشاه سیستم کوهستانی گسترده‌ای وجود دارد که قریب ۲۰۰۰ کیلومتر مربع مساحت دارد (ارتفاعات پراو) این محدوده با شیب عمومی بیش از ۵۰ درصد که اغلب دارای ارتفاعی بیش از ۲۰۰۰ متر نیز هست با تنگناهای زیست اقلیمی، دسترسی و غیره، کمترین مجالی برای استقرار مراکز جمعیتی در مقیاس شهر را در اختیار نگذاشته است (همان منبع).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه، منبع: نگارنده، ۱۴۰۰

۳. بحث و نتایج

نتایج آمار توصیفی (جدول ۴) نشان می‌دهد که از مجموع ۳۴ صاحب کسب و کار فعال مورد بررسی، ۶ نفر مرد و بقیه (۲۸ نفر) زن بودند. و این بدین معناست که نقش و جایگاه زنان در توسعه پیشبرد فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه بسیار حائز اهمیت است. همچنین ۷۹ درصد صاحبان کسب و کار سرپرست خانوار بودند. میانگین سنی صاحبان کسب و کارهای سنتی و صنایع دستی ۳۸ سال بوده و میان سال هستند. طبق نتایج اکثریت صاحبان کسب و کار منطقه (۴۷ درصد) فاقد تحصیلات دانشگاهی و تحصیلات تا سطح متوسطه (زیردیپلم) دارند. بیشترین فراوانی درآمد به صاحبان کسب و کاری تعلق گرفته است که درآمد پایین (کمتر از ۲ میلیون) دارند؛ و این نشان‌دهنده سطح رفاه پایین زندگی در بین صاحبان کسب و کارهای سنتی و صنایع دستی نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه است. همچنین طبق نتایج ۵۵/۹ نفر درصد کارگاه‌ها از نوع کسب و کارهای خرد (کمتر از ۱۰ نفر شاغل) و ۴۴/۱ درصد از کارگاه‌ها از نوع کسب و کار کوچک بودند که حاکی از پذیرش اجتماعی جامعه و افزایش رقابت و مشارکت محلی در قالب کسب و کارهای خانوادگی را دارد. بیشترین تعداد شاغلین در کارگاه‌ها ۲۰ نفر و میانگین تعداد شاغلین در ۳۴ کارگاه ۱۴ نفر بوده است. همچنین، ۴۷/۱ درصد کارگاه‌های سنتی و صنایع دستی نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه، با کمتر از ۵ سال سابقه فعالیت موفقیت‌آمیز، نوپا و با ریسک بالایی می‌باشند و فقط ۱۷/۶ درصد از شرکت‌ها بلوغ یافته و ریسک کمتری را در تولید، توزیع و فروش محصولات خود دارا می‌باشند. ۷ سال میانگین سابقه فعالیت موفقیت‌آمیز صاحبان کسب و کار محاسبه شد.

جدول ۴. خلاصه آمار توصیفی پژوهش.

ردیف	متغیر	سطح	فراوانی	درصد	انحراف- معیار	میانگین
۱	جنسیت	مرد	۶	۱۷/۶	-	-
		زن	۲۸	۸۲/۴	-	-
۲	سرپرست خانوار	مجرد هستم	۷	۲۰/۶	-	-
		متاهل هستم	۲۷	۷۹/۴	-	-
۳	سن	جوان (کمتر از ۳۰)	۱۰	۲۹/۴	۸/۹۱۵	۳۸/۰۳
		میان‌سال (بیش از ۳۰)	۲۴	۷۰/۶	-	-
۴	میزان تحصیلات	زیردیپلم	۱۶	۴۷/۱	-	-
		دیپلم و فوق دیپلم	۱۱	۳۲/۴	-	-
۵	سطح درآمد (تومان)	لیسانس و بالاتر	۷	۲۰/۶	-	-
		کم (کمتر از ۲ میلیون)	۱۸	۵۲/۹۴	۲۳/۲۷	۳/۳۹
۶	تعداد شاغلین (نفر)	متوسط (۲-۵ میلیون)	۶	۱۷/۶۴	-	-
		زیاد (۵ میلیون و بالاتر)	۱۰	۲۹/۴۲	-	-
۷	سابقه فعالیت (سال)	کارگاه خرد (کمتر از ۱۰)	۱۹	۵۵/۹	-	-
		کارگاه کوچک (بین ۱۰-۵۰)	۱۵	۴۴/۱	۱۳/۵۹۰	۱۴/۲۶
۸	تسهیلات بانکی (وام)	کمتر از ۵ (شرکت نوپا و پر ریسک)	۱۶	۴۷/۱	-	-
		بیشتر از ۱۰ سال (شرکت‌های بالغ با ریسک خیلی کمتر)	۶	۱۷/۶	-	-
۹	شرکت در طرح‌های	بین ۵ تا ۱۰ (شرکت در حال رشد با ریسک کمتر)	۱۲	۳۵/۳	۵/۳۴۹	۷/۲۴
		استفاده کرده‌ام	۲۰	۵۸/۸	-	-
۱۰	استفاده نکرده‌ام	بیشتر از ۱۰ سال (شرکت‌های بالغ با ریسک خیلی کمتر)	۶	۱۷/۶	-	-
		بله	۱۴	۴۱/۲	-	-
۱۱	شرکت در طرح‌های	استفاده نکرده‌ام	۱۴	۴۱/۲	-	-
		خیر	۲۰	۵۸/۸	-	-

		۲۰	۵۸/۸	مشارکتی توسعه روستایی	خیر
		۳	۸/۸	تعاونی تولید	
		۱۰	۲۹/۴	عضویت در شرکت- های فعال روستایی	صندوق اعتبارات خرد
-	-	۶	۱۷/۶		موسسات NGOs
		۷	۲۰/۶		کانون کارآفرینان
		۸	۲۳/۶		هیچکدام
		۵	۱۴/۷		شهری
		۱	۲/۹		روستایی
-	-	۲۶	۷۹/۵	وسعت بازار	شهر و روستا
		۲	۵/۹		صادرات خارجی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

همچنین، طبق نتایج جدول (۴)، ۵۸/۸ درصد از صاحبان کسب و کار وام تسهیلاتی گرفتند، و در طرح‌های مشارکتی توسعه روستایی شرکت داشته‌اند، فقط ۲۳/۶ درصد آنها در شرکت‌های فعال روستایی عضویت نداشتند و وسعت بازار محصولات آنان در نواحی شهر و روستایی استان کرمانشاه بود. مجموع نتایج یافته‌های توصیفی حاکی از سطح تحصیلات پایین، کاربرد تکنولوژی ساده و وسعت بازار کوچک در میان صاحبان کسب و کارهای سنتی و صنایع دستی شهرستان کرمانشاه است.

شناسایی و تحلیل متغیرهای مؤثر بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت

بررسی مقادیر ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای الگوی کرافت (عملکرد، ساختار، منابع، مقتضیات محیطی، فرهنگ و فرایند) با توسعه جوامع روستایی، نشان داد که بین متغیرهای مستقل (عملکرد، ساختار، مقتضیات محیطی، فرهنگ و فرایند) با توسعه جوامع روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد (جدول ۵). وجود همبستگی بسیار قوی بین متغیرهای عملکرد و فرایند با توسعه جوامع روستایی نشان می‌دهد که تولیدات با نیازها و سلاقی محلی منطبق بوده و از لحاظ کیفیت و کمیت مورد تقاضای جامعه محلی و منطقه‌ای می‌باشد. عوامل تولید (همچون وام و تسهیلات، حمایت سرمایه‌گذاران دولتی و خصوصی) با سهولت و از طریق منابع محلی تأمین می‌شود و وسعت بازار فروش محصولات اغلب محلی و از نوع منطقه‌ای است. بودن انجمن‌های تخصصی و برگزاری نمایشگاه‌های روستایی می‌تواند در جهت مثبتی در فراهم کردن عوامل تولید و دیگر زمینه‌های توسعه نواحی روستایی حائز اهمیت باشد. تقویت ایجاد شبکه‌های منطقه‌ای (انجمن‌ها و خوشه‌های کارآفرینان صنایع دستی و سنتی) می‌تواند فرایند توسعه جوامع روستایی را در شهرستان کرمانشاه بهبود بخشد.

وجود همبستگی قوی بین متغیرهای مقتضیات محیطی، فرهنگی و ساختاری با توسعه جوامع روستایی نشان می‌دهد که تقاضای ملایم محلی برای محصولات با تکنولوژی ساده (سنتی - صنایع دستی و قالی‌بافی) در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه وجود دارد که فاقد یک استراتژی مناسب برای توسعه و رشد می‌باشند، وجود ساختار اقتصادی شرکت‌های فعال سنتی بر مبنای کسب و کارهای خرد و کوچک خود حاکی از ساختار نیمه‌حرفه‌ای این کارگاه‌ها بوده، ویژگی‌های شخصیتی و فردی صاحبان کسب و کارها، شیوه سازماندهی روستا برحسب ارتباطات، اختیارات و جریان کاری (محدودیت‌های قانونی) می‌تواند دارای اثری مثبت در توسعه جوامع روستایی باشد.

جدول ۵. نتایج تحلیل همبستگی بین متغیرهای توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت.

نوع ضریب همبستگی	P	R	متغیر وابسته	متغیرهای توسعه جوامع روستایی (کرافت)
۴ ۳ ۲ ۱	۰/۱۸۹	۰/۲۳۱	متغیرهای توسعه جوامع روستایی	متغیر منابع
	۰/۰۰۰	۰/۶۸۶**		متغیر عملکرد
	۰/۰۰۹	۰/۴۳۹**		متغیر ساختار
	۰/۰۰۰	۰/۷۱۰**		متغیر فرایند
	۰/۰۰۱	۰/۵۵۷**		متغیر مقتضیات محیطی
	۰/۰۰۱	۰/۵۶۴**		متغیر فرهنگ

** و * به ترتیب معنی داری در سطح یک و پنج درصد. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

در تحلیل رگرسیون، متغیر توسعه جوامع روستایی به عنوان متغیر وابسته و ۵ متغیر مستقل (عملکرد، ساختار، فرایند، فرهنگ و مقتضیات محیطی) به عنوان متغیرهای مستقل به شیوه گام به گام وارد تحلیل شدند. همانطور که از جداول (۶ و ۷) بر می‌آید تحلیل رگرسیون تا چهار مرحله پیش رفته است. با استفاده از جدول (۵) می‌توان بیان داشت که براساس ضریب تعیین تعدیل شده ۹۸ درصد تغییرات متغیر وابسته (توسعه جوامع روستایی بر مبنای مدل کرافت) بوسیله چهار متغیر مستقل (عملکرد، ساختار، مقتضیات محیطی و فرهنگ) تبیین می‌شود و پس از پنج گام متوالی، ۵ متغیر در معادله رگرسیون باقی ماندند که مقدار آماره F برابر با ۳۲۸/۶۴۰ در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی دار شد که حاکی از معنی دار بودن رگرسیون می‌باشد. این وضعیت نشان می‌دهد که از هر ۵ متغیر مستقل تمامی متغیرها تأثیرات زیادی را بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای مدل کرافت در شهرستان کرمانشاه دارند. جدول (۶) نیز بیانگر آن است که همه متغیرهای مستقل (عملکرد، ساختار، فرایند، فرهنگ و مقتضیات محیطی) در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی دار می‌باشند. با مقایسه ضرایب استاندارد بتا می‌توان به اهمیت و نقش هر یک از متغیرهای مستقل در پیشگویی متغیر وابسته پی برد. در این معادله، ضرایب بتا نشان دادند که در بین متغیرهای مستقل وارد شده به معادله رگرسیون، سهم متغیر فرهنگ در پیش بینی تغییرات متغیر وابسته بیشتر از سایر متغیرهای مستقل می‌باشد، و بعد از آن به ترتیب متغیرهای عملکرد، فرایند، ساختار و مقتضیات محیطی بیشترین سهم را توسعه جوامع شهرستان کرمانشاه دارند؛ بنابراین می‌توان اذعان داشت که توسعه جوامع روستایی بر مبنای مدل کرافت (فرهنگ، عملکرد، فرایند، ساختار و مقتضیات محیطی) بیشترین اثر را در توسعه جوامع روستایی مبتنی بر فعالیت‌های اقتصادی سنتی و صنایع دستی در محدود مورد مطالعه دارا هستند.

جدول ۶. ضرایب متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر توسعه کارآفرینی در مقاصد گردشگری روستایی.

متغیرهای مستقل	ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R2)	ضریب تعیین تعدیل شده (R2Adj)
متغیر فرایند	۰/۷۱۰	۰/۵۰۴	۰/۴۸۸
متغیر عملکرد	۰/۸۶۳	۰/۷۴۵	۰/۷۲۹
متغیر فرهنگ	۰/۹۷۳	۰/۹۴۶	۰/۹۴۱
متغیر ساختار	۰/۹۸۶	۰/۹۷۳	۰/۹۶۹
متغیر مقتضیات محیطی	۰/۹۹۲	۰/۹۸۳	۰/۹۸۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

براساس مقادیر B در جدول (۷)، می‌توان معادله توسعه جوامع روستایی بر مبنای مدل کرافت را براساس متغیرهای مستقل وارد شده به معادله رگرسیون، به صورت زیر برآورد نمود:

$$Y = 12/94 + 1/166(x1) - 1/083 + 1/006(x2) + 1/896(x3) + 1/716(x4) + 1/028(x5)$$

جدول ۷. متغیرهای مؤثر بر توسعه کارآفرینی در مقاصد گردشگری روستایی براساس نتایج تحلیل رگرسیون به شیوه گام به گام.

متغیرهای مستقل	B	Std. Error	Beta	t	P
مقدار ثابت	۱۲/۹۴	۵/۵۷۰	-	۲/۳۲۴	۰/۰۲۸
متغیر فرایند	۱/۰۸۳	۰/۱۳۳	۰/۲۹۳	۸/۱۶۵	۰/۰۰۰
متغیر عملکرد	۱/۱۶۶	۰/۰۸۲	۰/۴۱۳	۱۴/۲۶۴	۰/۰۰۰
متغیر فرهنگ	۱/۰۰۶	۰/۰۵۱	۰/۵۵۴	۱۹/۸۳۸	۰/۰۰۰
متغیر ساختار	۰/۸۹۶	۰/۱۲۷	۰/۲۳۶	۷/۰۳۸	۰/۰۰۰
متغیر مقتضیات محیطی	۰/۷۱۶	۰/۱۶۹	۰/۱۳۶	۴/۲۲۹	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

تبیین اثرات متغیرهای مؤثر بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت در محدوده مورد مطالعه با توجه به نتایج تحلیل همبستگی، رگرسیون و رابطه متغیرهای فرایند، عملکرد، فرهنگ، ساختار و مقتضیات محیطی در نواحی روستایی به منظور شناسایی نقش هر کدام از متغیرهای تشکیل دهنده این متغیرها که مجموعاً ۵ متغیر از مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه جوامع روستایی را شامل می‌شوند و شناسایی اثرات غیر مستقیم این متغیرها بر یکدیگر از شیوه تحلیل مسیر استفاده گردید.

متغیرها	نوع اثر	مسیر	میزان اثر براساس ضرایب بتا
متغیر فرایند (X1)	اثر مستقیم	X6 → X1	۰/۲۹۳
	اثر غیر مستقیم	X4 → X1 X5 → X1	۰/۱۲۳ = (۰/۲۳۶) * ۰/۰۶۹ = (۰/۱۳۶) *
	کل اثرات غیر مستقیم		۰/۱۹۲
	مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم		۰/۴۸۵
متغیر عملکرد (X2)	اثر مستقیم	X6 → X2	۰/۴۱۳
	اثر غیر مستقیم	X5 → X2	۰/۰۱۸ = (۰/۱۳۶) *
	کل اثرات غیر مستقیم		۰/۰۱۸
	مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم		۰/۴۳۱
متغیر فرهنگ (X3)	اثر مستقیم	X6 → X3	۰/۵۵۴
	اثر غیر مستقیم	X4 → X3	۰/۰۸۹ = (۰/۲۹۳) *
	کل اثرات غیر مستقیم		۰/۰۸۹
	مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم		۰/۶۴۳

جدول ۸. محاسبه اثرات مستقیم و غیرمستقیم توسعه جوامع روستایی بر هر پنج متغیر، در سطح $P=0/00$ (۹۹ درصد اطمینان) رابطه مستقیمی با توسعه کارآفرینی در جوامع روستایی را داشتند. این پنج متغیر به عنوان متغیرهای مهم، مرتبط با توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت برای رسم مدل علی

میزان اثر براساس ضرایب بتا	مسیر	نوع اثر
۰/۲۳۶	$X6 \rightarrow X4$	اثر مستقیم
$0/123 = (0/236) *$	$X1 \rightarrow X4$	اثر غیرمستقیم
(۰/۵۲۵)		متغیر ساختار (X4)
۰/۱۲۳		کل اثرات غیرمستقیم
۰/۳۵۹		مجموع اثرات مستقیم و غیرمستقیم
میزان اثر براساس ضرایب بتا	مسیر	نوع اثر
۰/۱۳۶	$X5 \rightarrow X6$	اثر مستقیم
$0/119 = (0/293) *$	$X1 \rightarrow X5 \rightarrow X6$	اثر غیرمستقیم
(۰/۴۰۸)		متغیر مقتضیات محلی (X5)
$0/189 = (0/413) *$	$X2 \rightarrow X5 \rightarrow X6$	اثر غیرمستقیم
(۰/۴۵۸)		متغیر مقتضیات محلی (X5)
۰/۳۰۸		کل اثرات غیرمستقیم
۰/۴۴۴		مجموع اثرات مستقیم و غیرمستقیم

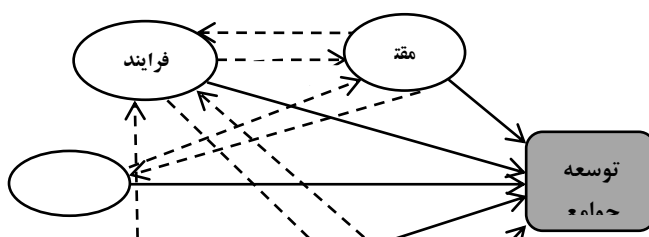
ساختاری استفاده شدند و اثرات مستقیم و غیرمستقیم هر یک بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت تبیین شد. این اثرات (مستقیم و غیرمستقیم) در جدول (۸) نمایش داده شده و در جدول (۹) اولویت بندی گردیده است. ضریب همبستگی چندگانه $(R=0/992)$ ، بیانگر این است که رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته در تحقیق به میزان چشمگیری است و مقدار F $(328/640)$ به لحاظ آماری معنی دار است $(P=0/00)$. همچنین ضریب تعیین $(R^2=0/983)$ بیانگر این نکته است که متغیرهای وارد شده در مدل در مجموع ۹۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق که توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت شهرستان کرمانشاه است را تبیین می کنند.

جدول ۹. اثرات متغیرهای مؤثر بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت

ردیف	نام متغیر	متغیر	اثرات مستقیم	اثرات غیر مستقیم	مجموع اثرات علی	اولویت
۱	متغیر فرایند	X1	۰/۲۹۳	۰/۱۷۸	۰/۴۷۱	۲
۲	متغیر عملکرد	X2	۰/۴۱۳	۰/۰۱۸	۰/۴۳۱	۴
۳	متغیر فرهنگ	X3	۰/۵۵۴	۰/۰۸۹	۰/۶۴۳	۱
۴	متغیر ساختار	X4	۰/۲۳۶	۰/۱۲۳	۰/۳۵۹	۵
۴	متغیر مقتضیات محیطی	X5	۰/۱۳۶	۰/۳۰۸	۰/۴۴۴	۳

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰.

از آنجایی که در مطالعات علوم اجتماعی پیش بینی تمام متغیرهای مستقل تأثیرگذار بر متغیر وابسته امکان پذیر نیست، در تحلیل مسیر مقداری تحت عنوان اثر باقیمانده محاسبه می شود که براساس رابطه $R^2=1-e^2$ مقدار e^2 برای مدل تحلیلی زیر، $0/017$ محاسبه می شود، بنابراین می توان بیان کرد که در مدل علی زیر (شکل ۲) $1/7$ درصد از واریانس متغیر وابسته را سایر متغیرهایی که در این تحقیق نبودند تبیین می کنند. طبق نتایج جدول (۹) متغیرهای فرهنگ، فرایند، مقتضیات محیطی، عملکرد و متغیر ساختار به ترتیب بیشترین اثرات را بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت دارا هستند. بنابراین مطابق با نتایج تحلیل مسیر به ترتیب متغیرهای فرهنگ و فرایند (وجود نهادهای مدنی) دارای بیشترین اثرات علی بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای فعالیت های سنتی و صنایع دستی هستند.

شکل ۲. الگوی علی اثرات متغیرهای مؤثر بر توسعه جوامع روستایی بر مبنای الگوی کرافت در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه. منبع: یافته‌های تحقیق، / ۱۴۰۰

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در مقاله حاضر برای درک اینکه چگونه در جوامع روستایی با فعالیت غالب صنایع دستی و سنتی (قالی‌بافی) می‌توان به توسعه دست یافت؛ با هدف شناخت این متغیرها و تبیین اثرات هر کدام از آنها در توسعه نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه پرداخته شد. نتایج بررسی وجود همبستگی بسیار قوی بین متغیرهای عملکرد و فرایند با توسعه جوامع روستایی را نشان می‌دهد که تولیدات با نیازها و سلايق محلی منطبق بوده و از لحاظ کیفیت و کمیت مورد تقاضای جامعه محلی و منطقه‌ای می‌باشد همچنين، وجود همبستگی قوی بین متغیرهای مقتضیات محیطی، فرهنگی و ساختاری با توسعه جوامع روستایی نشان می‌دهد که تقاضای ملایم محلی برای محصولات با تکنولوژی ساده (سنتی - صنایع دستی و قالی‌بافی) در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه وجود دارد که فاقد یک استراتژی مناسب برای توسعه و رشد می‌باشند، این یافته‌ها با نتایج فلاح‌تبار (۱۳۹۷)، موسوی و همکاران (۱۳۹۷)، بهرامی (۱۳۹۹) مطابقت دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که در بین متغیرهای مستقل وارد شده به معادله رگرسیون، سهم متغیر فرهنگ در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته بیشتر از سایر متغیرهای مستقل می‌باشد، و بعد از آن به ترتیب متغیرهای عملکرد، فرایند، ساختار و مقتضیات محیطی بیشترین سهم را توسعه جوامع شهرستان کرمانشاه دارند؛ بنابراین می‌توان اذعان داشت که توسعه جوامع روستایی بر مبنای مدل کرافت (فرهنگ، عملکرد، فرایند، ساختار و مقتضیات محیطی) بیشترین اثر را در توسعه جوامع روستایی مبتنی بر فعالیت‌های اقتصادی سنتی و صنایع دستی در محدود مورد مطالعه دارا هستند. نتایج تحلیل مسیر بیانگر این نکته است که متغیرهای وارد شده در مدل (فرایند، عملکرد، فرهنگ و ساختار و مقتضیات محیطی) در مجموع ۹۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق که توسعه جوامع روستایی شهرستان کرمانشاه بر مبنای الگوی کرافت است را تبیین می‌کنند. این نتایج با بخشی از یافته‌های ابریشمی و همکاران (۱۳۹۸)، نقوی و همکاران (۱۳۹۶) و حاجیلویی و قدیری معصوم (۱۳۸۴) مطابقت دارد. بنابراین، با توجه به نتایج پژوهش می‌توان پیشنهادهای کاربردی زیر را ارائه داد:

❖ وجود همبستگی بسیار قوی بین متغیرهای عملکرد و فرایند با توسعه جوامع روستایی بر مبنای کرافت نشان می‌دهد که تولیدات با نیازها و سلايق محلی منطبق بوده و از لحاظ کیفیت و کمیت مورد تقاضای جامعه محلی و منطقه‌ای می‌باشد. عوامل تولید (همچون وام و تسهیلات، حمایت سرمایه‌گذاران دولتی و خصوصی) با سهولت و از طریق منابع محلی تأمین می‌شود و وسعت بازار فروش محصولات اغلب محلی و از نوع منطقه‌ای است. بودن انجمن‌های تخصصی و برگزاری نمایشگاه‌های روستایی می‌تواند در جهت مثبتی در فراهم کردن عوامل تولید و دیگر زمینه‌های توسعه نواحی روستایی حائز اهمیت باشد. تقویت ایجاد شبکه‌های منطقه‌ای (انجمن‌ها و خوشه‌های کارآفرینان صنایع دستی و سنتی) می‌تواند فرایند توسعه جوامع روستایی را در شهرستان کرمانشاه بهبود بخشد؛

- ❖ وجود هبستگی قوی بین متغیرهای مقتضیات محیطی، فرهنگی و ساختاری با توسعه جوامع روستایی نشان می‌دهد که وجود ساختار اقتصادی شرکت‌های فعال سنتی بر مبنای کسب و کارهای خرد و کوچک خود حاکی از ساختار نیمه حرفه‌ای این کارگاه‌ها بوده، ویژگی‌های شخصیتی و فردی صاحبان کسب و کارها، شیوه سازماندهی روستا برحسب ارتباطات، اختیارات و جریان کاری (محدودیت‌های قانونی) می‌تواند دارای اثری مثبت در توسعه جوامع روستایی باشد؛
- ❖ از آنجایی که اکثر صاحبان کسب و کار سرپرست خانوار بودند و این امر بیانگر آن است که روحیه‌ی کار، تلاش، مسئولیت‌پذیری، التزام و تعهد به پیشرفت خانواده در میان جمعیت روستایی بالاست، ایجاد و راه‌اندازی کسب و کارهای خانوادگی و گروهی و علی‌الخصوص کارآفرینی زنان در روستاهای مورد مطالعه به دلیل وجود پیوندهای قوی اجتماعی و روحیه‌ی بالای مشارکت و تعاون در میان خانواده‌های روستایی می‌تواند نظام فضایی روستا را بهبود بخشیده و از ورشکستگی و غیرفعال شدن کارگاه‌های سنتی و صنایع دستی علی‌الخصوص قالی‌بافی منطقه شده است تا حدودی پیشگیری نماید؛
- ❖ ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی کمتر از ۳۰ سال برای حل بحران بیکاری و کاهش مهاجرت از نواحی روستایی و افزایش سطح درآمد خانوار؛
- ❖ عضویت صاحبان کسب و کارهای سنتی و صنایع دستی در انجمن‌ها و خوشه‌های کارآفرینی در بخش صنایع دستی و شرکت‌های فعال روستا می‌تواند در افزایش روحیه آنها و ریسک‌پذیری در شرایط سخت اقتصادی، رشد شرکت‌های سنتی و صنعتی روستایی، وضعیت درآمد و اشتغال روستایی، کاهش از بین رفتن درصد شرکت‌های جدید مؤثر باشد.

منابع

۱. ابریشمی، حمید، بیدرام، رسول، ماجد، وحید، بخشایش، الهام (۱۳۹۸)، امکان‌سنجی توسعه پایدار روستایی از طریق توسعه صنایع خلاق: نمونه موردی صنایع دستی روستاهای منتخب استان اصفهان، روستا و توسعه، دوره ۲۲، شماره ۴، (۸۸)، صص ۶۹-۵۱.
۲. استعلاجی، علیرض، خانی، علیرضا، الهقلى نژاد، مهنا (۱۳۹۰)، نقش دهیاری‌ها در توسعه روستایی، مجله جغرافیا، شماره ۸۲، صص ۱۵-۲۲.
۳. توسلی، غ، (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی کار و شغل تهران، تهران: انتشارات سمت
۴. بهرامی، رحمت‌اله (۱۳۹۹)، اثرات اقتصادی - اجتماعی صنایع روستایی (صنایع دستی و مشاغل خانگی) بر توسعه روستایی مورد: روستاهای شهرستان سنندج، جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره ۲۴، شماره ۷۲، صص ۱۰۳-۸۱.
۵. شاطری، مفید (۱۳۷۶)، نقش صنایع دستی در توسعه روستایی (نمونه موردی: دهستان قهستان)، رساله دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد.
۶. شوماخر، ای، اف (۱۳۷۲)، کوچک زیباست: اقتصاد با ابعاد انسانی، تهران: انتشارات سروش، چاپ سوم.
۷. رکن‌الدین افتخاری، علیرضا، سجاسی قیداری، حمدالله، عینالی، جمشید (۱۳۸۶). نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تاثیرگذار. روستا و توسعه، شماره ۲ (۳۸).
۸. فال‌سلیمان، محمود؛ مرادی، حوریه؛ حجی‌پور، محمد؛ احمدی، عاطفه (۱۳۹۳). واکاوی و تحلیل قابلیت‌های اقتصادی - فضایی لازم برای رشد کارآفرینی در استان کرمانشاه. کنفرانس بین‌المللی توسعه و تعالی کسب و کار، تهران، ۲۶ آذر ماه ۱۳۹۳. صص ۱۲۴.
۹. فلاح تبار، نصراله (۱۳۹۷)، ارزیابی نقش زنان روستایی در صنایع دستی و ارتقاء توسعه‌ی پایدار روستایی (مطالعه‌ی موردی جوادآباد ورامین)،
۱۰. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، دوره ۱۰، شماره ۳۸، سال دهم، صص ۱۴۶-۱۲۹.
۱۱. کوراتکو، داندل اف؛ هاجتس، ریچارد ام (۲۰۰۴). نگرشی معاصر بر کارآفرینی. ترجمه: ابراهیم عامل محرابی و معسن تیرائی. تهران: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد. چاپ دوم، زمستان ۱۳۸۷. صص ۶۷-۶۳.
۱۲. گل‌محمدی، فرهود (۱۳۸۹)، توسعه صنایع دستی و فناوری متوسط با هدف گسترش توریسم و اشتغال پایدار روستایی، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۱، صص ۷۳-۹۴.
۱۳. گل‌محمدی، فرهود (۱۳۸۳)، انتقال فناوری مناسب در روستا، ماهنامه جهاد، سال ۲۴، شماره ۲۶۲.
۱۴. لیدهولم، سی و کانتا، ای (۱۳۷۰)، صنایع کوچک روستایی: شواهد تجربی و موضوعات مربوطه به سیاست‌گذاری، توسعه کشاورزی در جهان سوم، ترجمه: کریم درویشی و همکاران، وزارت جهاد کشاورزی، تهران.
۱۵. محمذنزاده، عباس (۱۳۸۲)، مدیریت توسعه (تحول سازمان به مثابه استراتژی توسعه)، تهران: انتشارات سمت، چاپ هفتم، ۳۶۷ ص.
۱۶. محمذنزاده، عباس (۱۳۷۱)، مدل‌های اقتضایی سازمان برای توسعه، مجله دانش مدیریت، صص ۲۰-۱۲.
۱۷. مرادی، حوریه (۱۳۹۵)، طراحی الگوی مناسب کارآفرینی در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه، رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی.
۱۸. مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن فرهنگ آبادی‌های کشور، استان کرمانشاه، شهرستان کرمانشاه.
۱۹. مطیعی‌لنگرودی، سیدحسین (۱۳۸۰). عوامل رکود صنایع دستی در نواحی روستایی شهرستان مشهد. فصلنامه تخصصی زبان و ادبیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد (دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد). دوره ۳۴، شماره ۱-۲. صص ۱۴۱-۱۶۸.

۲۰. مهدوی حاجیلویی، مسعود و قدیری معصوم، مجتبی (۱۳۸۴)، صنایع دستی روستایی (قالیباپی) در حاشیه غربی دشت کویر، پژوهش های جغرافیایی، شماره ۵۱، صص ۲۱-۱۰.
۲۱. تقوی، محمدرضا، پورطاهری، مهدی، دیوسالار، اسدالله، احمدی، حسن (۱۳۹۶)، اولویت بندی و اثر بخشی صنایع دستی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی با استفاده از مدل های تصمیم گیری غیر جبرانی (لکسیکوگراف) مطالعه موردی: دهستان عشرستاق شهرستان بهشهر، مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، دوره ۱۲، شماره ۱ (۳۸)، صص ۱۵۴-۱۳۹.